

Традиційно, в наукових бібліотеках, історія яких налічує десятки, а інколи й сотні років, існують відділи стародруків та рідкісних книжок. В нашій бібліотеці до останнього часу такого не було і прийшов час виправити це упущення.

Фонди бібліотеки Київського Політехнічного Інституту почали складатися одночасно з утворенням учбового закладу. Першим директором і бібліотекарем був видатний український археолог, етнограф, мистецтвознавець, громадський діяч, один із засновників та дійсний член Української Академії Наук Микола Федотович Біляшівський. В перший же рік з коштів інституту на формування фонду було виділено 3 тис. крб. і придбано 556 назв книг і 17 – журналів. В подальшому поповнення відбувалось як за державні кошти, так і за рахунок пожертв окремих дарувальників чи державних і громадських організацій.

За короткий час вдалося зробити дуже багато: було засновано журнальний відділ, складено алфавітний і схему систематичного каталогу, упорядковано «Статут бібліотеки», започатковано відносини із закордонними книжковими фірмами. У перші роки фонд зростав у середньому на 1 тис. назв.

Старі видання, що збереглися до сьогодення, за часом створення відносяться до різних часів. Більшість видань, що збереглися до сьогодення, - книги і періодика сер. XIX – поч. XX ст., але значну частину фонду займають стародруки XVIII – поч. XIX ст.

У 2010 році в бібліотеці стартував новий проект під умовною назвою «Рідкісні і цінні видання у фондах НТБ НТУУ «КПІ». В рамках проекту частково розпочалося, а частково продовжилося вивчення фонду бібліотеки з метою виявлення, вивчення та пропагування літератури XVIII - поч. XX ст.

Розпочнемо з того, що вже зроблено.

Вже понад двадцять останніх років в структурі бібліотеки існує Зал праць вчених і викладачів КПІ. В ньому розташована література стосовно історії університету, історії бібліотеки, а також, творчий доробок вчених університету від початку створення по сьогоднішній день. Фонд налічує майже 3500 примірників і більшість з них має надзвичайну цінність, адже містять автографи вчених, дарчі написи, робочі помітки. Фонд продовжує поповнюватися. Кожен викладач університету вважає за обов'язок передати свої видання до бібліотеки.

В залі створено довідково-інформаційний апарат, що складається з топографічної, алфавітної та хронологічної картотек. Щорічно складається план проведення періодичних виставок до знаменних дат і ювілеїв наших вчених, готуються виставки і на сайті бібліотеки розміщуються статті з повним бібліографічним описом представлених робіт.

Понад 20 років залом опікується одна людина, яка досконально знає фонд і надає кваліфіковані консультації читачам.

Роботи останнього року: - проведення ретрокаталогізації документів, - створення віртуальних виставок, присвячених видатним вченим, з переліком всього їхнього творчого доробку, що знаходиться в нашій книгозбірці, - оцифрування найцінніших видань. До початку 2011 р. було скановано силами наших співробітників понад 100 видань, але роботу призупинено. Матеріали сканувались і під час обробки документів виключалися всі бібліотечні помітки і деталі. Таким чином, видання мало суто інформаційну цінність, без урахування історичної і бібліотечнознавчої. Зараз плануємо залучати до цього процесу фахівців. З метою створення якісної електронної бази документів з історії університету, наукових робіт наших вчених і найцінніших книжкових пам'яток з фондів бібліотеки, готуються списки і проводяться консультації з фахівцями факультетів і кафедр, а також – з науковими співробітниками державного політехнічного музею, що розташований на території університетського містечка.

Друга частина нашого проекту – це формування фонду рідкісної і цінної книги. Заздалегідь було розроблено Концепцію створення окремого залу книжкових пам'яток, згідно до якої - головним завданням є виявлення, відбір, зберігання та наукова обробка старовинних документів; в подальшому - організація спеціальних колекцій, поповнення їх та науковий опис, створення музейної експозиції, організація тематичних постійних, періодичних і віртуальних виставок, проведення екскурсій і лекцій, інформаційне забезпечення читачів з питань історії книги, науки і техніки, історії університету; проведення науково-дослідної роботи. Планується ґрунтовно розробляти такі історичні теми:

- Історія технічної школи – світової та в Україні;
- Історія технічного підручника та посібника для інженерів;
- Історія окремих наукових і технічних відкриттів та досягнень;
- Історія окремих рідкісних і цінних книжкових пам'яток з фонду бібліотеки і т. ін.

Формування залу проводиться літератури шляхом

- фронтального перегляду старої літератури з книгосховищ науково-технічного відділу, відділу періодичних видань та художньої і соціально-економічної,
- аналізу матеріалу відповідно до основних критеріїв: хронологічного, соціально-цінного та кількісного;
- проведення ретрокаталогізації,
- відбір відповідного матеріалу
- паралельне створення довідково-інформаційного апарату залу.

В залі планується розташувати:

- періодичні видання - журнали, наукові вісники, записки наукових товариств, що були подаровані та надходили в бібліотеку з початку його існування (серед них багато повних комплектів фахових спеціальних видань з профілю факультетів університету);
- книжкові видання - окремі курси з різних технічних дисциплін, багатотомні збірки наукових праць, рідкісні підручники поч. ХІХ ст., роботи вітчизняних і світових класиків науки і техніки, твори з історії архітектури і мистецтва, біографічні словники, довідкові видання.

По мірі проведення ретрокаталогізації поступово відкриваються цікаві сторінки і, з глибини десятиліть, виринають відомі й несправедливо забуті імена. Паралельно ми відслідковуємо, якого типу та напрямку надходила література до бібліотеки.

По-перше, це видання навчального та наукового характеру: підручники, наукові дослідження, курси лекцій професорів та викладачів різних політехнічних шкіл світу. Серед них – роботи з Франції, Німеччини, Великої Британії, Сполучених Штатів Америки, видані в різних містах і країнах і в авторитетних, на той час, технічних видавництвах світу.

Багато підручників написано викладачами вищих технічних учбових закладів Російської імперії: Петербурга, Москви, Києва, Харкова, Одеси, Варшави.

По-друге, велика кількість літератури практичного та довідкового характеру: практичні посібники, збірки задач, довідники, інструкції та керівництва по використанню тої чи іншої апаратури або приладів і т. ін.

По-третє, серед книжок технічного напрямку зустрічається література з політичної економіки, роботи видатних економістів ХІХ сторіччя, різних економічних шкіл та напрямків; література з мистецтвознавства та архітектури.

Цікавим є те, що російськомовна частина фонду наповнена виданнями як відомих державних та приватних видавництв, так і окремими екземплярами переписаними від руки, а потім літографованими (це, в основному, курси лекцій окремих, найбільш популярних професорів).

Отже, фонди науково-технічної бібліотеки зберігають багато старовинних та унікальних книжкових пам'яток, що яскраво відображають історію розвитку вітчизняної та зарубіжної науки і техніки. На жаль, не всі книжкові шедеври, якими володіла бібліотека Київського політехнічного, дійшли до нас: під час останньої світової війни велику кількість їх було вивезено до Німеччини. Це відразу помітно при перегляді інвентарних книг. Але маємо надію, що подальша робота з фондом старої книги подарує нам багато цікавих відкриттів та знахідок.